

STRATEGAETH ARIANNOL 2013/14 – 2016/17

a

CHYLLIDEB 2013/14

1 Cefndir

- 1.1 Mae'r adroddiad yma yn nodi'r ffactorau sydd yn dylanwadu ar y gyllideb refeniw sydd ei angen ar gyfer 2013/14..
- 1.2 Yn sgil y ffactorau yma, mae'r adroddiad hefyd yn argymhell strategaeth ariannol tymor canolig ar gyfer y cyfnod hyd at ddiwedd oes y Cyngor presennol (sef 2016/17) ac yn nodi'r ffactorau sydd yn dylanwadu ar y rhaglen gyfalaf am y tair blynedd 2013/14 – 2015/16.

A) Cyllideb 2013/14

2 Grant Llywodraeth Cymru

- 2.1 Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi'r setliad terfynol ar gyfer 2013/14 ynghyd â ffigyrau mynegol ar gyfer y flwyddyn ganlynol. Nodir y manylion isod yn nhabl 1.

Tabl 1
Cynnydd yn y Grant Cynnal Refeniw 2013/14 – 2014/15

£m	2013/14		2014/15
	Cymru	Gwynedd	Gwynedd
2012/13	4,326,633	179,704(*)	183,503
2013/14	4,373,034	181,633	
Cynnydd	1.1%	1.1%	1.0%

* £168.067m oedd y gwir ffigwr grant ar gyfer 2012/13 ond fe addaswyd y ffigwr i gymryd y trosglwyddiadau i mewn i'r setliad i ystyriaeth er mwyn cymharu tebyg at ei debyg.

- 2.2 Fe welir o'r tabl uchod fod cynnydd grant Cyngor Gwynedd yn gyffelyb i'r cynnydd cyfartalog ar gyfer Cymru, ond mae hynny yn cuddio'r faith fod elfen o gynnydd Cyngor Gwynedd yn deillio o'r ffaith fod sylfaen Treth Gyngor Cyngor Gwynedd wedi codi llai na chyfartaledd Cymru.
- 2.3 Oherwydd y ffordd y mae'r broses grant yn gweithio, os bydd cyngor yn medru codi llai mewn treth gyngor na chynghorau eraill oherwydd bod ei sylfaen Treth Gyngor yn cynyddu llai na chynghorau eraill, bydd grant y llywodraeth yn cynyddu'n gymharol i wneud yn iawn am y golled.
- 2.4 Pe na byddai hynny wedi digwydd mae'n debyg y byddem wedi gweld cynnydd llai na'r cyfartaledd oherwydd bod y ffactorau sy'n dylanwadu ar y fformiwla dyrannu yn parhau i fynd yn ein herbyn.

- 2.5 Er enghraifft fe welwyd y patrwm canlynol ar gyfer fformiwla Gwynedd yn 2013/14
- Y cynnydd poblogaeth trydydd isaf drwy Gymru;
 - Niferoedd plant oed cynradd gyda'r cynnydd seithfed isaf drwy Gymru;
 - Niferoedd hawlwyr cymorth incwm / lwfans chwilio am waith dan 65oed yng Ngwynedd yn cynyddu yr ail leiaf drwy Gymru.
 - Niferoedd yn derbyn lwfans byw i'r anabl neu i rai ag anabledd difrifol yn cynyddu lleiaf drwy Gymru
- 2.6 Rhaid bod yn wylidwrus rhag darllen gormod hefyd i mewn i'r ffigyrau mynegol ar gyfer 2014/15 gan mai'r cyfan a wnaed yma yw symud ffigyrau 2013/14 ymlaen blwyddyn gan newid rhai ffigyrau cyfyngedig fydd yn dylanwadu ar y fformiwla.
- 2.7 Fe fydd yna newidiadau yn sicr o ddigwydd erbyn hynny wrth i Lywodraeth San Steffan newid yr hyn fydd ar gael i Lywodraeth Cymru ac wrth iddynt hwy hefyd orfod addasu eu cynlluniau o'r herwydd. Gallasem weld newidiadau pellach hefyd i'r fformiwla dyranu grant erbyn hynny.
- 2.8 Un nodwedd o'r ffigwr grant yn y setliad ar gyfer y flwyddyn nesaf yw'r gwahaniaeth sylweddol rhwng gwir ffigwr grant eleni [£168.067m ar gyfer Gwynedd] a'r ffigwr a ddefnyddir ar gyfer cymhariaeth [£179.704m].
- 2.9 Daw'r gwahaniaeth o £11.637m oherwydd bod y Llywodraeth bellach wedi rhoi'r arian ar gyfer darparu cymorth Treth Gyngor yn y setliad [£8.104m i Wunedd]. Mae yna hefyd drosglwyddo nifer o grantiau i mewn i'r setliad [gwerth £3.2m] ac 'rydym hefyd yn derbyn ail ran yr adnodd sy'n cael ei ddarparu gan Lywodraeth Cymru ar gyfer benthyca i wario ar ein lonydd. Rhoddir mwy o fanylion yn rhan 3.10 yr adroddiad
- 3 Gwariant Refeniw'r Cyngor - 2013/14**
- 3.1 Nodir isod yn nhabl 2 y cynnydd yn y gwariant fydd ei angen ar gyfer 2013/14.

Tabl 2
Cyllideb 2013/14 (£'000)

	2013/14
Cyllideb Sylfaenol	219,362
Chwyddiant cyflogau	1,369
Chwyddiant arall	1,521
Praeseptau	(20)
Incrementau	156
Pensiynau	336
Llog ar falansau	173
Costau Benthycu	(449)
Demograffi	190
Amrywiol	(1,186)
Llai cyllidebau incwm	602
Trosglwyddiadau i'r setliad	11,723
Pwysau ar wasanaethau	2,028
Cyfanswm gofynion	<u>235,805</u>

- 3.2 **Chwyddiant Cyflogau** - Hwn yw'r brif ragdybiaeth lle nad yw'r ffigwr y bydd ei angen ar gyfer 2013/14 yn hysbys i ni eto. Yn amlwg fe fydd yna bwysau o dy'r undebau i gynyddu cyflogau yn 2013/14 o gofio'r rhewi cyflogau a welwyd dros y tair blynedd diwethaf. Fodd bynnag, mae'r Canghellor wedi nodi ei fod am weld setliadau cyflogau'r sector gyhoeddus yn cael eu cyfyngu i 1% yn y blynyddoedd i ddod.

Darparwyd ar gyfer cynnydd o 1% felly yn y gyllideb sylfaenol. Os na fydd ei angen, yna fe fydd yn lleihau ein hangen am arbedion yn 2015/16.

Er mwyn gwarchod rhag y risg y gallasai fod yn uwch, fe osodwyd y gyllideb wrth gefn ar lefel fydd yn ein gwarchod rhag y risg hwnnw. [Gweler cymal 3.12 isod]. Cymerwyd y ddarpariaeth yma hefyd i ystyriaeth wrth ystyried lefel y cynnydd cyflogau i'w gynnwys yn y blynyddoedd i ddod. [Hynny yw, gan fod y gyllideb wrth gefn gennym gellir darparu ar gyfer cynnydd is yn y tafluniadau ar gyfer y dyfodol hefyd sy'n lleihau'r tafluniad arbedion y byddwn eu hangen].

- 3.3 **Chwyddiant arall** - Mae'r ffigwr yma yn cynrychioli darpariaeth ar gyfer chwyddiant cyffredinol o 1.75% ond gan wneud darpariaeth benodol lle tybir fod y gyfradd chwyddiant am fod yn uwch. Rhai penawdau amlwg sy'n disgyn i'r categori hwnnw yw ynni a thanwydd lle'n hanesyddol fe welwyd cynnydd gwahanol iawn i gyfraddau chwyddiant cyffredinol.

Gan fod Llywodraeth Cymru yn rhoddi arian i ni er mwyn benthycu ar gyfer buddsoddi yn y strwythur priffyrdd a phontydd ni roddwyd chwyddiant ar bennawd cynnal a chadw strwythurau priffyrdd ar hyn o bryd er mwyn cael cyfle i ystyried a ellid defnyddio hwn i'n cynorthwyo i ddarganfod arbedion o fewn y strategaeth ariannol.

- 3.4 **Incrementau a Phensiynau** - Hwn yw'r cynnydd sy'n deillio o rod-di incrementau cyflog i staff, ac mae'r ffigwr pensiynau yn cynrychioli'r cynnydd sydd ei angen yn sgil prisiad diwethaf y Gronfa Bensiwn (sydd yn cynyddu ein cyfraniad cyflogwr 0.5% y flwyddyn hyd at 1 Ebrill 2014).
- 3.5 **Llog ar Falansau** - erbyn hyn 'roeddem wedi disgwyl y byddai cyfraddau llog wedi dechrau atgyfodi ond maent yn parhau i fod yn hanesyddol o isel. Golyga hynny mai bychan yw'r llog yr ydym yn ei dderbyn ar ein balansau bellach a rhaid adolygu'r lefel ar i lawr yn sgil profiad presennol. Nid oes argoel fod hyn am wella dros weddill oes y strategaeth bresennol ac mae'r tafluniadau ar gyfer y tymor canolig yn adlewyrchu hynny.
- 3.6 **Costau benthycu** - yn y tafluniadau a wnaed, 'rydym yn elwa o gostau benthycu is yn y flwyddyn nesaf yn sgil ad-dalu benthyciadau.
- 3.7 **Demograffi** - Fel arfer, 'rydym yn cydnabod nifer uwch yr henoed y byddem yn eu disgwyl oherwydd poblogaeth sy'n heneiddio, ond gan nad yw'r cynnydd disgwylidig y buom yn darparu ar ei gyfer mewn blynyddoedd a fu eto wedi gwireddu ei hun, a chan nad yw'r gwasanaeth eto wedi gorfod defnyddio'r oll o'r ddarpariaeth a wnaed yn 2010/11, nid yw'n fwriad ychwanegu darpariaeth yn 2013/14 gan ddisgwyl y byddwn ei ychwanegu yn 2014/15 os bydd ei angen. [Darparwyd ar gyfer hyn yn y strategaeth tymor canolig].
Fodd bynnag 'rydym wedi darparu ar gyfer demograffi ym maes anabledd dysgu (£171,000) ac yn y nifer plant o fewn yr ysgolion (£19,000).
- 3.8 **Amrywiol** - Mae'r ffigwr a nodir yma yn deillio o addasiad i gyllidebau yn sgil y ddarpariaeth ormodol a wnaed yng nghyllideb eleni ar gyfer cynnydd ym mhrisiau tanwydd. Ni welwyd gymaint o gynnydd ag a welwyd yn y blynyddoedd a fu ac felly mae modd tynnu'r swm a ddarparwyd (£1.18m) allan o'r gyllideb.

Mae hyn yn cynrychioli'r gost uniongyrchol i ni ynghyd a'r gost anuniongyrchol a delir i gyflenwyr gwasanaethau allanol.

Mae'r Cyngor yn wynebu cost arall yn sgil colled incwm na gyfrifir amdano yma ond yn hytrach o dan y pennawd Incwm Treth Gyngor.

Mae Llywodraeth San Steffan wedi penderfynu gweddnewid y gyfundrefn budd-daliadau ac un elfen o'r drefn newydd yw na fydd yna gynllun Budd-Dal Treth Gyngor bellach yn cael ei lunio gan ddeddfwriaeth Brydeinig, ond yn hytrach Cynllun Cymorth Treth Gyngor i'w sefydlu gan gynghorau yn unigol ac i'w ariannu o gyllid sefydlog a roddir iddynt.

Yng Nghymru, mae Llywodraeth Cymru wedi penderfynu yn hytrach na gadael i bob Cyngor sefydlu ei gynllun ei hun (fel y gwneir yn Lloegr); y dylid cael un cynllun cenedlaethol ac mae Llywodraeth Cymru wedi penderfynu beth fydd natur y cynllun hwnnw.

Yn anffodus, yr un pryd â newid y gyfundrefn, mae Llywodraeth San Steffan wedi lleihau'r adnodd fydd ar gael i dalu am unrhyw gynllun ac mae Llywodraeth Cymru wedi nodi nad oes modd iddynt hwy wneud yn iawn am y bwlch ariannol. Maent wedi llunio cynllun felly fydd yn eu tyb hwy yn cyd-fynd gyda'r adnodd sydd ar gael i dalu amdano (er bod yna amheuaeth gan lywodraeth leol y bydd cost y cynllun yn cyd-fynd â'r adnodd sydd ar gael).

Mae'r cynllun newydd yn golygu y bydd pawb yn talu o leiaf 10% o'r Dreth Gyngor (lle'n flaenorol 'roedd dros 8,000 yng Ngwynedd yn derbyn budd-dal treth gyngor llawn) gyda phawb arall sydd ar fudd-dal Treth Gyngor yn bresennol yn cael llai o gymorth yn y dyfodol.

Bydd yr effaith ar drigolion Gwynedd yn sylweddol wrth gwrs ac mae'r Cyngor yn gweithredu i geisio lleddfu cymaint ar yr effaith yma a sy'n bosibl, ond o ran cyllideb y Cyngor mae yna berygl sylweddol hefyd na fyddwn yn medru casglu cymaint o'r dreth gyngor ag a welwyd yn y gorffennol.

Bydd yn rhaid derbyn felly fod yna debygrwydd cryf y bydd yn rhaid addasu ein ffigwr cyfradd casglu (a osodwyd yn hanesyddol yn 99%) gan ei addasu i lawr i 97.5%. Bydd hyn yn parhau i fod yn un o'r cyfraddau gorau yng Nghymru ac amser a ddengys a yw'n gywir neu a ellir ei adfer yn ôl tuag at y lefel flaenorol neu a oes angen ei addasu ar i lawr ymhellach.

Mae hyn yn gyfystyr â lleihad yn yr incwm y byddwn yn ei gynhyrchu o'r Dreth Gyngor o £784,000 sy'n cael ei adlewyrchu yn y ffigwr a nodir yng nghymal 5 isod.

- 3.9 **Lleihau Cyllidebau Incwm** - Fe adolygir cyllidebau incwm yn flynyddol i asesu tueddiadau a bellach fe welwyd effaith andwyol ar nifer o benawdau incwm yn sgil y dirwasgiad ynghyd ag effaith tywydd gwael ar rai o gyfleusterau'r Cyngor. Bydd angen lleihau rhai o gyllidebau incwm y Cyngor felly yn sgil ein profiadau. Yn benodol bu'n rhaid gostwng cyllidebau incwm yn y meysydd canlynol -

- Ymgynghoriaeth : £250,000 yn sgil lleihad yn y ffioedd y maent yn medru eu cynhyrchu;
- Meysydd Parcio : £170,000 yn sgil llai o incwm o'r meysydd parcio;
- Hafan Pwllheli : £109,000 yn sgil lleihad yn yr incwm sy'n dod i mewn bellach;
- Man gyllidebau eraill yn sgil gostyngiad incwm yn y theatrau; traethau; harbyrau eraill a chanolfannau croeso £82,000.

3.10 Trosglwyddiadau i'r setliad

- Fel y nodwyd uchod mae'n rhaid i'r gyfundrefn cymorth Treth Gyngor bellach gael ei gadw o fewn yr adnodd sydd ar gael ac mae Llywodraeth Cymru yn cynnwys yr adnodd hwnnw yn y setliad (sy'n gyfystyr i £8.104m i Wynedd). Ni wyddom os bydd y swm yma yn ddigonol i gwrdd â chost y cynllun ond os na fydd, y Cyngor fydd yn gorfod dygymod gyda'r effaith.
- Daw £1.362m o'r swm oherwydd bod Llywodraeth Cymru hefyd wedi penderfynu trosglwyddo i'r setliad y grant a delir ar hyn o bryd i ariannu lleoedd yn y gymuned ar gyfer unigolion sydd ag anabledau dysgu ac a oedd gynt mewn ysbytai. Mae yna effaith dosraniad yn deillio o'r penderfyniad yma ac mae'r Cyngor yn colli rhywfaint bychan o'r herwydd.
- Daw £874,000 i'r setliad oherwydd bod Llywodraeth Cymru eisiau gosod y gost o dalu am addysg arbennig i rai dros 16 oed yn y setliad (yn bennaf fe gredwn oherwydd bod y gyllideb a elwir amdano yn y maes yma wedi cynyddu'n sylweddol dros y blynyddoedd ac maent yn gweld hyn fel ffordd o atal y cynnydd hwnnw). Fe fydd yna adolygiad o'r fformiwla dyrannu maes o law ond ar hyn o bryd rydym wedi derbyn swm sy'n gyfystyr i'r hyn a wariwyd yn 2012/13.
- Daw gweddill y swm a nodir yma oherwydd trosglwyddo nifer o grantiau i'r setliad sef adnodd ar gyfer y Cynllun Benthycia Priffyrdd (£530,000); Grantiau darparu Brecwast am Ddim (£555,000) Grant Cwnsela Plant 10-19 (£176,000); Grant Blas am Oes (sy'n helpu i ddarparu prydau ysgol maethlon (£106,260); a grant bathodynau glas i ddigolledu'r Cyngor am y ffaith na chawn bellach godi amdanynt (£16,000).

3.11 Pwysau ar wasanaethau - Mae yna 3 brif elfen i'r pennawd yma sef

- a) **Ceisiadau a gafwyd gan wasanaethau am adnoddau ychwanegol i gwrdd â phwysau ar eu gwasanaethau (£1.266m).**

Mae pob gwasanaeth yn cael yr hawl i nodi os oes yna unrhyw wariant y mae'n rhaid i'r Cyngor ei gyflawni os yw am sicrhau

parhad gwasanaeth sylfaenol. *Nid ar gyfer datblygiadau newydd y mae'r pennawd ond yn hytrach ar gyfer parhad gwasanaethau sylfaenol presennol.*

Mae elfen o'r ceisiadau yma wrth gwrs yn amlygu eu hunain wrth i ni adolygu patrymau gwariant eleni. Mae eraill yn ganlyniad i faterion sy'n codi lle mae angen gwario er mwyn gwarchod deilliannau i'r cyhoedd neu i gwrdd â gofynion statudol. Mae yna elfen sylweddol hefyd o Lywodraeth Ganolog yn creu pwysau a disgwyliadau a ninnau'n yn gorfod dygymod gyda'r sgil effeithiau (ar ben y ffaith nad yw ein cynnydd grant yn ddigon i gwrdd â chwyddiant).

Mae manylion yr eitemau yma yn cael eu cyflwyno mewn adroddiad ar wahân.

Mae'r ffigwr yma yn is o dipyn na'r hyn a welwyd yn hanesyddol.

Yn yr adroddiad hwnnw hefyd fe grybwyllir fod angen cymeradwyo bidiau gwerth £394,250 ar sail unwaith ac am byth er mwyn sicrhau parhad gwasanaeth. Gellir ariannu hwn allan o'r £268,050 arian grant cymell perfformiad a gedwir bob blwyddyn at ddibenion unwaith ac am byth gan ychwanegu £126,200 pellach o'r adnodd Dreth Gyngor a osodwyd o'r neilltu ar gyfer 2015/16.

Mae hefyd angen cydnabod fod y gyllideb dros dro a ddarparwyd ar gyfer cyflogi'r Tim sy'n arwain ar y gwaith Ysgolion 21ain ganrif wedi dod i ben eleni a bydd yn rhaid sicrhau cyllideb ar gyfer parhau i gyflogi'r Tim os ydym am barhau i fynd a'r gwaith yma i ben ei daith. Bydd angen cyllideb barhaol o £276,730 ar gyfer hyn.

b) Gofynion Ysgolion (£456,000)

Mae'r Pennaeth Addysg wedi amlygu nifer o anghenion ym maes y gyllideb sydd wedi ei ddatganoli i ysgolion ac yn arbennig gofynion ym meysydd yr agenda cynhwysiad; addysg arbennig a sicrhau ymchwiliadau biwro cofnodion troseddau priodol ar gyfer athrawon.

Gellir cyfarch yr anghenion yma fydd yr un pryd yn cyfarch yr angen i sicrhau cynnydd ariannol i'r ysgolion (gweler rhan 4 isod).

c) Cynllun Tair Blynedd

Hwn yw'r pennawd gwariant ar gyfer unrhyw gynnydd gwariant ar gyfer materion datblygol.

Fe fydd gan y Cyngor nifer o faterion sydd yn flaenoriaeth iddo, fydd yn cael e u nodi yn y Cynllun Strategol a lle bydd galw am fuddsoddiad er budd trigolion Gwynedd a rhaid sicrhau fod y modd ganddo i wneud hynny.

Os ydym hefyd am fedru sicrhau gweddnewid y ffordd mae'r Cyngor yn daprau gwasanaethau, yn unol â'r cyflwyniad a roddwyd gan y Prif Weithredwr i'r Cyngor yn ei gyfarfod ar 6 Rhagfyr, bydd angen sicrhau fod yna gyllideb ar gael ar gyfer hyrwyddo'r newid hwnnw. Yn y pen draw fe allasai hyn wrth gwrs olygu lleihau costau i'r Cyngor sy'n tanlinellu pa mor bwysig fydd y maes yma.

Fodd bynnag dros y blynyddoedd a fu mae'r Cyngor wedi sicrhau fod ganddo gyllideb o £0.9m ar gyfer y pennawd yma ac felly ni fwriedir ychwanegu ato eleni.

- 3.12 **Cyllideb Wrth Gefn** - mae yna gyllideb wrth gefn o £1.6m eisoes yn bodoli ers paratoi cyllideb 2012/13 ar gyfer cynnydd cyflogau uwchben yr hyn a ddarparwyd ar ei gyfer. O gofio'r risg y gallasai hynny ddigwydd yn y ddwy flynedd nesaf a'r risg sylweddol sy'n codi o nifer o benawdau fel cefnogaeth Treth Gyngor; maes trafndiaeth (lle mae'r Llywodraeth yn cwtogi cefnogaeth); a nifer o feysydd eraill lle mynegwyd pryder yn ystod y broses paratoi cyllidebau ynglŷn â digonolrwydd y ddarpariaeth bresennol, ystyrir y byddai'n ddarbodus gadael y gyllideb yma fel y mae hi er mwyn cwrdd ag unrhyw faterion allasai godi o'r herwydd.

Un risg arall o sylwedd na wyddom ei effaith posibl eto yw'r ffaith fod y gyfundrefn pensiynau llywodraeth leol yn newid i un sy'n cofrestru gweithwyr yn otomatig ("auto enrollment") ac fe allasai hyn gynyddu cost rhai gwasanaethau yn sylweddol wrth i fwy o weithwyr ddod yn aelodau o'r Gronfa Bensiwn ac i'r cyngor orfod talu cyfraniad cyflogwr ar eu cyfer.

4 **Ysgolion**

- 4.1 Mae Llywodraeth Cymru yn nodi eu bod wedi gwarchod grant Llywodraeth Leol er mwyn sicrhau gostyngiad llai na gweddill y gwasanaethau yng nghyllidebau ysgolion a gwasanaethau cymdeithasol. [Y rhagdybiaeth yw mae'n debyg y byddem wedi gweld cynnydd llai na 1% pe na fyddent wedi rhoi'r warchodaeth yma i ni].
- 4.2 Hyd yma, ein hymagwedd ni tuag at hyn yw parhau i gynllunio ar sail yr hyn y byddai'r Cyngor yn dymuno ei wneud ar gyfer ysgolion gan fesur hynny wedyn yn erbyn bwriad Llywodraeth Cymru ac ystyried a oes angen addasu unrhyw beth er mwyn cydymffurfio a'r addewid.

- 4.3 Eleni mae hynny yn golygu fod angen sicrhau fod ysgolion yn cael cynnydd arian o +2.08%. Mae hyn yn dechrau codi cwestiynau sylfaenol ynglŷn â pha mor rhesymegol yw hi i'r Cyngor barhau i wireddu dymuniad Llywodraeth Cymru tra ei fod yn torri ar wasanaethau eraill er mwyn talu amdano. Ni wyddom wrth gwrs beth fyddai effaith peidio â gwireddu'r dymuniad o ran ymateb Llywodraeth Cymru na'r ysgolion.
- 4.4 Dengys y ffigyrau diweddaraf fodd bynnag y dylem fedru cwrdd â'r gofyn yma eleni drwy sicrhau fod yr adnodd yn mynd i gyfarch rhai o'r problemau y byddai'n rhaid i ni eu cyfarch beth bynnag (gan leihau'r galw ar fidiau o goffrau corfforaethol y Cyngor) (gweler cymal 3.11(b) uchod) a sicrhau ein bod yn datganoli'r elfen cyllideb wrth gefn ar gyfer cyflogau y sonnir amdano yn 3.2 uchod i'r ysgolion gan bwysleisio nad yw ar gael at unrhyw ddefnydd arall yn barhaol.
- 4.5 Yn wahanol i wasanaethau eraill felly, am yr ail flwyddyn yn olynol ni fydd ysgolion yn wynebu arbedion yn 2013/14 heblaw i wynebu'r addasiadau arferol sy'n deillio o newidiadau yn niferoedd disgyblion, gyda rhai ysgolion yn elwa a rhai yn colli.
- 4.6 Ar ben hynny, bydd yr holl ysgolion cynradd sydd ddim yn derbyn rhwyd diogelwch yn elwa o'r arbedion sydd wedi deillio o ad-drefnu addysg gynradd yn 2013/14 wrth i £200,000 gael eu hail ddyrannu iddynt.
- 4.7 Wrth baratoi'r gyllideb bob blwyddyn 'rydym yn gwneud gwaith i ystyried a yw ein buddsoddiad ym maes ysgolion yn briodol.
- 4.8 Wrth ystyried beth sydd yn fuddsoddiad addas rhaid ystyried mai teneurwydd poblogaeth ac amddifadedd yw'r ddau ffactor sy'n achosi angen i wario mwy fesul disgybl i gael yr un deilliant. Ar y sail mai Gwynedd yw'r ardal 3ydd mwyaf gwledig o ran teneurwydd poblogaeth, a thua 18fed (yn dibynnu ar yr union fesur) o ran amddifadedd, byddem yn disgwyl i fod rhywle yn yr amrediad yma o ran gwariant cymharol.
- 4.9 Dengys ein hymchwil ar gyfer y sector gynradd mai Gwynedd sy'n gwario 3ydd uchaf yng Nghymru gyda'r gymhareb disgyblion :athrawon 4ydd orau, sydd yn dangos ein bod ar ochr uchaf yr amrediad.
- 4.10 Mae'r sefyllfa gyfartalog yma wrth gwrs yn cuddio amrywiaeth sylweddol rhwng ein hysgolion ac y dylai'n hymdrechion ganolbwyntio ar gael gwell defnydd o'r arian sydd eisoes ar gael.

- 4.11 Yn y sector uwchradd, Gwynedd yw'r 8fed uchaf yng Nghymru ar sail cymhariaeth gwariant. Er hynny, mae'r gymhariaeth disgyblion : athrawon yn dangos sefyllfa ail orau drwy Gymru.
- 4.12 Er ei bod yn ymddangos bod cyllido'r sector uwchradd o fewn yr amrediad disgwylidig, mae i weld yn dechrau llithro i lawr rywfaint ac ystyrir fod angen cadw golwg ar y sefyllfa. Gan fod yna ddatblygiadau ar y gweill (e.e. arian strategaeth cynhwysiad) ddylai wella ein sefyllfa gymharol bydd angen ail-ymweld â'r sefyllfa Uwchradd wrth baratoi cyllideb 2014/15 yn wyneb y wybodaeth gymharol fydd ar gael y flwyddyn nesaf;
- 4.13 O ran ysgolion arbennig, mae gwendidau'r broses hel gwybodaeth ariannol gymharol yn y maes yma yn gwneud unrhyw gymhariaeth yn ddi-werth. Yn wyneb hynny, mae'r Cyngor wedi comisiynu adroddiad ar y sefyllfa gymharol ac mae'r adroddiad honno ar fin ei chwblhau. Bydd yn awgrymu fod yna achos dros fuddsoddi ychydig yn fwy yn y maes. Gellir cyfarch hynny drwy'r adnodd ychwanegol a nodir yn nghymal 3.11 (b) uchod.

5 Crynodeb o sefyllfa 2013/14

- 5.1 Fe welir o'r uchod felly fod anghenion gwario'r Cyngor ar gyfer 2013/14 yn £235.53m (cynnydd o 2%) a byddwn yn derbyn grant o £181.63m oddi wrth Lywodraeth Cymru (cynnydd o 1%).
- 5.2 Ar ben hynny, heb unrhyw gynnydd yn y Dreth Gyngor, amcangyfrifir y bydd yna £50.51m yn dod o'r Dreth Gyngor yn 2013/14 (lleihad o'r £51.3m y byddwn yn ei gynhyrchu eleni - gweler cymal 3.8 uchod) yn gadael diffyg felly o £3.39m.

6 STRATEGAETH ARIANNOL PEDAIR BLYNEDD 2013/14 - 2016/17

- 6.1 Fel y nodwyd yn rhan 1 uchod nid yw creu cyllideb ar gyfer blwyddyn ar y tro yn ffordd gyfrifol o weithredu a dylid bod yn fyw i'r hyn sydd ar y gorwel bob tro wrth sefydlu ein cyllideb. Dyma fu hanes Cyngor Gwynedd ers rhai blynyddoedd bellach ac mae wedi talu ar ei ganfed gan fod gennym gynlluniau rhesymegol i ddelio gyda'r dyfroedd tymhestlog ariannol sydd yn ein hwynebu.
- 6.2 Er mwyn parhau ar y trywydd yma, ar ben sefydlu cyllideb 2013/14, gwnaed ymdrech i daflunio sefyllfa ariannol ar gyfer y tair blynedd ganlynol hefyd fel ein bod yn gallu gosod sefyllfa 2013/14 yn ei gyd-destun ehangach.
- 6.3 Fe fydd y strategaeth ar gyfer y pedair blynedd i ddod yn cynnwys tybiaethau llai darbodus na'r rhai a ddefnyddiwyd yn y strategaeth flaenorol a hynny er mwyn sicrhau, nad ydym yn gorymateb i'r sefyllfa

(a thrwy hynny wneud toriadau diangen). Mae hefyd yn gosod darlun realistig gyda gobaith o'i gyflawni. Rhoddir manylion y tybiaethau a ddefnyddiwyd yn Atodiad 2.

- 6.4 Y ffigwr sydd fwyaf annelwig yw'r ffigwr grant y byddwn yn ei dderbyn gan Lywodraeth Cymru o 2015/16 ymlaen. Gan fod y grant yn cynrychioli tua 80% o incwm y Cyngor, yn amlwg mae'r ffigwr yma yn allweddol i'r tafluniadau. Fodd bynnag gwyddom o ddatganiadau'r Canghellor a datganiadau a wnaed gan Weinidogion yn Llywodraeth Cymru nad yw am fod yn newyddion da i lywodraeth leol yng Nghymru.
- 6.5 Hefyd, fel y byddwn yn mynd ymhellach i'r dyfodol mae yna fwy o ansicrwydd ynglŷn â'r holl ffigyrau ac felly, 'rydym wedi rhannu'r strategaeth 4 blynedd yn ddwy ran fel y nodir isod, gyda'r ddwy flynedd gyntaf yn fwy sicr a'r ddwy flynedd olaf yn darged ar gyfer cynllunio.
- 6.6 Nodir yn y tabl isod canlyniadau'r tafluniadau a wnaed, gan nodi'r arbedion hynny sydd eisoes yn cael eu cynllunio a'u gwireddu.

Tabl 3
Tafluniad cynllunio ariannol ar gyfer y 4 blynedd 2013/14 - 2016/17

£M	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	Cyfanswm
Gofynion Gwario ychwanegol	17.2	7.0	9.4	9.0	42.6
Colled (cynnydd) grant	(13.6)	(0.5)	2.7	1.4	(10.00)
Treth Gyngor (*)	(1.7)	(1.8)	(2.3)	(2.0)	(7.8)
Diffyg Cynlluniedig	1.9	4.7	9.8	8.4	24.8
Cynlluniau £16m	(0.9)	(0.8)	(0.3)		(2.0)
Incwm	(0.1)				(0.1)
1% Effeithlonrwydd	(1.3)	(1.8)	(0.1)		(3.2)
Effeithlonrwydd corfforaethol	(1.4)	(2.0)			(3.4)
I'w ddarganfod drwy -	(1.8)	0.1	9.4	8.4	16.1
Effeithlonrwydd pellach			(6.4) (*)		(6.4)
Lleihau galw			(5.0)		(5.0)
Toriadau (ffigwr balansio)			(4.7)		(4.7)

(*) yn seiliedig ar gynydd cyfartalog o 3.5% y flwyddyn

- 6.7 Fe welir ein bod yn taflunio bwlch ariannol tybiedig dros y 4 blynedd o bron i £25m gan ragdybio cynnydd yn y Dreth Gyngor o 3.5% ar gyfartaledd bob blwyddyn. Mater i'r Cyngor yw penderfynu ar y cynnydd yn y Dreth Gyngor ymhob blwyddyn ac fe ddoir yn ol at fater cynnydd 2013/14 yn rhan 9 o'r adroddiad. Rhagdybir 3.5% yn y tafluniad uchod er mwyn dangos y bwlch sylweddol sydd yn cael ei adael hyd yn oed ar ol cynnydd o'r fath. Os yw'r Cyngor yn dymuno gweld cynnydd uwch neu is fe fydd yn amlwg yn effeithio ar y ffigwr toriadau a nodir.

- 6.8 Gellir rhannu'r darlun yn ddau – sef y ddwy flynedd gyntaf a'r ddwy flynedd olaf ac mae yna nodweddion ac ystyriaethau gwahanol ar gyfer y ddwy ran.
- 6.9 O ran y cyfnod 2013/14 - 2014/15, er bod yna elfen o ansicrwydd o hyd, mae gennym fwy o hyder yn y ffigyrau sy'n sylfaen i'r darlun, gan ein bod eisoes yn gweithio ar y cynlluniau arbedion ers cryn amser. Mae yna sicrwydd eithaf y dylem fedru gwireddu'r darlun a nodir yn y tabl, gan ddarparu £1.7m yn barod tuag at y bwlch y byddwn yn ei wynebu yn 2015/16 a 2016/17.
- 6.10 Mae'r arbedion a nodir yn parhau i gynnal y lefel arbedion a gynlluniwyd ar ei gyfer yn y strategaeth a luniwyd dwy flynedd yn ol heblaw am ddau gynllun a nodir isod. Serch hynny, bu'n rhaid ail broffilio rhai o'r cynlluniau i adlewyrchu'r ffaith y bydd yn cymryd mwy o amser na ragwelwyd yn wreiddiol i'w cyflawni.
- 6.11 Y ddau gynllun fydd ddim bellach yn gwireddu'r hyn a gynlluniwyd yn wreiddiol yw -
- **Cynllun lleihau cefnogaeth i aelodau** - yn y cynigion gwreiddiol y bwriad oedd arbed £54,000 drwy leihau cefnogaeth i aelodau. Fodd bynnag yn ei gyfarfod ar 11 Medi, wrth ystyried y gefnogaeth oedd ei angen ar gyfer aelodau etholedig y Cyngor fe benderfynodd y Pwyllgor Gwasanaethau Democraidd nad oes modd gwireddu'r arbediad hwn os am ddarparu cefnogaeth briodol i aelodau gan ofyn i'r Aelod Cabinet ar gyfer adnoddau addasu'r strategaeth ariannol er mwy ei ddileu.
 - **Ail ddylunio gwasanaeth gofal preswyl** – gan fod y gost gymharol o ddarparu gwasanaeth yn y sector breifat a'r sector gyhoeddus wedi culhau ni fydd modd gwireddu gymaint ag y disgwyliwyd o arbedion o fewn y cynllun yma a bydd yr arbediad yn lleihau o £838,000 i £601,000.
- 6.12 Ar gyfer y cyfnod dilynol fodd bynnag – sef 2015/16 – 2016/17, mae yna lawer mwy o ansicrwydd ynglyn a'r ffigyrau sydd y tu ol i gyfrifiad y bwlch ariannol, ac i raddau mae'n amhosibl dweud beth fydd y gwir arbediad y byddwn ei angen yn y pen draw – fe allasai fod yn fwy neu'n llai na'r hyn a nodir. *Yr hyn sy'n sicr yw ei fod am fod yn swm sylweddol.*
- 6.13 Ar y sail cynllunio y byddwn angen darganfod tua £16m yn y ddwy flynedd olaf felly, rhagwelir mai drwy'r dulliau canlynol y byddwn yn darganfod y fath fwlch –
- Darganfod mwy o arbedion effeithlonrwydd;

- Bod yn rhagweithiol i leihau'r galw am wasanaethau'r Cyngor ;
(Bydd y ddau opsiwn uchod yn parhau i gyflawni deilliannau i drigolion Gwynedd)
 - Lleihau costau drwy beidio darparu rhai gwasanaethau (toriadau).
- 6.14 Cyfuniad o'r uchod fydd yr ateb terfynol ond gyda phob un pennawd bydd angen hadu'r syniadau nawr os oes gobaith gennym o gael £16m yn barod erbyn y ddwy flynedd olaf.
- 6.15 Yr hyn sy'n amlwg yw bod yn rhaid i ni sicrhau ein bod wedi uchafu'r symiau a geir o arbedion effeithlonrwydd gan symud wedyn i leihau galwadau ac yna disgyn yn ol ar doriadau fel y cam olaf. Dyma'r ffordd o weithredu os ydym o ddifrif am sicrhau'r effaith lleiaf ar bobl Gwynedd.
- 6.16 Toriadau felly fydd y ffigwr y bydd yn rhaid disgyn yn ol arno os na allwn ddarganfod y symiau o'r ffynonellau eraill. Dylem ymfalchïo yn y ffaith fod trefniadau cynllunio ymlaen llaw'r Cyngor yn golygu nad ydym eto yn gorfod wynebu toriadau - sefyllfa nad yw'n wir ymhob Cyngor.
- 6.17 Bydd angen cyfundrefn syml i reoli'r gwaith o ddarganfod arbedion effeithlonrwydd pellach a lleihau galw gan y cyhoedd a bydd y cabinet yn rhoi mwy o ystyriaeth i hyn yn y dyfodol agos.
- 6.18 Bydd hefyd angen cyfundrefn gynhwysol ar gyfer penderfynu ymhle y byddai unrhyw doriadau yn disgyn os byddwn eu hangen a bydd y cabinet hefyd yn rhoi sylw i gyfundrefn o'r fath yn y dyfodol agos.

7 Cyfalaf

- 7.1 Tra bod cyllidebau refeniw cynghorau yn wynebu cyfyngiadau, mae cyllidebau cyfalaf hefyd dan bwysau gyda'r cymorth a roddir gan Lywodraeth Cymru yn y setliad ar gyfer cwrdd â chostau benthyca yn parhau i ostwng.
- 7.2 Yn 2010/11 'roeddem yn derbyn cefnogaeth oedd yn caniatáu i ni fenthyca £9.867m o gyfalaf bob blwyddyn ac 'roedd Cynllun Rheoli Asedau'r Cyngor yn seiliedig ar y ffigwr yma.
- 7.3 Ar gyfer 2011/12, gostyngodd y ffigwr yma i £7.891m - colled o £1.976m neu fymryn dros 20% ac yn 2012/13 fe ostyngodd ymhellach i £7.321m (gostyngiad pellach o dros 7%).
- 7.4 Ar gyfer 2013/14 bydd y ffigwr yma yn gostwng eto i £6.709 (gostyngiad pellach o dros 8%). Ers 2010/11 felly mae'r ddarpariaeth a roddir i ni i ariannu buddsoddiad cyfalaf wedi gostwng o bron i draean ar ben y cyfyngiadau refeniw.

- 7.5 Y llynedd fe luniodd y Cyngor raglen gyfalaf ar gyfer y tair blynedd 2012/13; 2013/14; a 2014/15, ac fe seiliwyd y rhaglen yma ar gynnwys y Strategaeth Asedau.
- 7.6 Nodir y rhaglen a gymeradwyodd y Cyngor y llynedd yn Atodiad 3 gyda rhaglen arfaethedig ar gyfer 2015/16 hefyd yn cael ei ychwanegu.
- 7.7 Tynnir sylw yn benodol at y materion canlynol (sy'n newidiadau i'r proffil a gytunwyd ar gyfer 2013/14 a 2014/15 y llynedd). Nodir yr elfennau lle mae newid i'r hyn a gytunwyd y llynedd mewn llwyd yn yr atodiad.
- 7.8 Er nad yw'r cyfanswm y bwriedir ei wario dros oes y Strategaeth Asedau wedi newid bu angen amrywio'r proffil gwariant o dan y penawdau canlynol er mwyn cydymffurfio'n well gyda'u gallu i wario a'r blaenoriaethu gwaith o fewn y gwasanaeth –
- Cynnal a chadw adeiladau
 - Gwaith Tan ac Asbestos
 - Ffensus diogelwch ar y ffyrdd
 - Cynllun Rheoli Carbon
 - Cynllun Rheoli Cofnodion Electronig
- 7.9 Mae'r proffil ar gyfer Trefniadaeth Ysgolion yn adlewyrchu'r proffil diweddaraf ar gyfer gwario'r cynlluniau gwerth dros £36m a gymeradwywyd gan Lywodraeth Cymru ar gyfer ysgolion y sir. Yma hefyd fodd bynnag bu'n rhaid ychwanegu cyfanswm o £1.25m i ariannu elfennau o waith ar y 9 cynllun fydd o fewn y rhaglen sydd ddim yn gymwys ar gyfer grant Llywodraeth Cymru am nad ydynt ond yn ariannu gwaith unwaith y bydd wedi cyrraedd cam benodol yn y broses. Gweler cymal 7.12 isod ynglyn ag ariannu hyn.
- 7.10 O ran y gwariant ar gynnal ffyrdd fe gynyddwyd y swm dan sylw o ffigwr y llynedd o £3.465m i £4.111m gan fod y grant y byddwn yn ei dderbyn yn ein galluogi i fenthycu ychydig yn fwy na ragwelwyd yn wreiddiol.
- 7.11 Mae'r gwasanaeth Priffyrdd a Bwrdeistrefol hefyd wedi nodi fod profiad yn dechrau dangos fod cost creu cell a chapio'r celloedd hynny yn Ffridd Rasmus yn uwch na'r hyn a gynlluniwyd ar ei gyfer a gwnaed cais i gydnabod y gost uwch yma yn y rhaglen gyfalaf. Byddai hyn yn golygu cost uwch dros oes y Strategaeth Asedau o £315,000 . Gan nad oes llawer o ddewis gennym mewn gwirionedd, argymhellir ein bod yn cymeradwyo hyn. Mae yna waith yn mynd ymlaen ar hyn o bryd i weld a yw'r achos busnes dros greu mwy o gelloedd yn hytrach na throsglwyddo gwastraff i safleoedd eraill bellach wedi newid ac fe

fydd argymhellion yn y maes hwnnw yn cael eu cyflwyno i'r cabinet maes o law.

- 7.12 Yn erbyn hyn fodd bynnag, fe gafwyd adolygiad o'r rhaglen adnewyddu cerbydau yn sgil profiad sy'n dangos ein bod yn medru cadw cerbydau yn hirach na ragwelwyd ac mae hynny yn newid proffil yr angen i adnewyddu cerbydau (gan leihau'r gost dros oes y strategaeth asedau o bron i £1.2m). Bydd y swm yma yn ddigonol i gwrdd â'r cynnydd y sonnir amdano yn 7.9 a 7.11 uchod gan olygu lleihad bychan yn y galw ar yr angen i fenthycu o fewn y strategaeth asedau yn ei gyfanrwydd.
- 7.13 Mae'r swm a nodir o dan "I'w ddyrannu" ar gyfer 2013/14 yn cynrychioli'r swm sydd ei angen i gwrdd â'r bidiau cyfalaf a gafwyd ar gyfer materion nad oedd modd eu rhagweld wrth baratoi'r Strategaeth Asedau.
- 7.14 Byddwn yn ariannu'r rhaglen fel a ganlyn -

Tabl 4
Ariannu rhaglen gyfalaf 2013/14 - 2015/16

£'000	2013/14	2014/15	2015/16
Gofynion cyfalaf	20,839	15,748	20,346
I'w ariannu drwy			
Darpariaeth cyfalaf yn y setliad	6,709	6,709	6,709
Grant tuag at ysgolion	5,471	1,775	4,781
Derbyniadau cyfalaf	790	2,096	680
Cyfraniad o refferiw	3,758	1,057	3,494
Benthycu darbodus (*)	4,111	4,111	4,682
Cyfanswm ariannu	20,839	15,748	20,346

- 7.15 Un agwedd o'r cynigion cyllido yw lefel y gwariant cyfalaf sydd yn cael ei ariannu o'i gymharu gyda'r gefnogaeth benodol a ddarperir yn y setliad. Mae hyn yn dangos y budd o gael cynllun hir dymor drwy'r strategaeth asedau sy'n caniatáu i ni lunio rhaglen hir dymor a cheisio uchafu'r budd a geir o fuddsoddiad cyfalaf y gellir ei wneud o fewn yr adnoddau sydd ar gael.

8 BALANSAU

- 8.1 Rhagwelir y bydd gennym falansau cyffredinol o tua £8m ar ddiwedd y flwyddyn ariannol hon, yn cynrychioli tua 2.2% o wariant refferiw gros y Cyngor .

- 8.2 Oherwydd yr amgylchiadau tymhestlog y byddwn yn eu hwynebu dros y blynyddoedd i ddod, mae'n briodol cadw symiau wrth gefn er mwyn medru ymdrin gydag unrhyw broblemau allasai godi.
- 8.3 Nid oes unrhyw beth wedi digwydd yn y cyfamser i newid y farn yma.
- 8.4 Fodd bynnag mae gennym hefyd nifer o reserfau penodol a sefydlwyd gan y Cyngor ac mae rhain hefyd ar gael i gefnogi anghenion gwariant y Cyngor. Mae yna nifer ohonynt wrth gwrs a bydd y Pennaeth Cyllid yn cynnwys rhestr ohonynt yn y cyfrifon bob blwyddyn.
- 8.5 Er mwyn sicrhau fod pob aelod o'r Cyngor yn ymwybodol ohonynt atodir copi o'r tudalennau perthnasol o'r cyfrifon yn Atodiad 4.
- 8.6 Mae'n bwysig adolygu lefel y reserfau yma'n barhaus wrth gwrs ac mae'r Pennaeth Cyllid yn gwneud hynny, ond mae ar hyn o bryd yn cynnal ymchwiliad penodol i'r reserfau yma er mwyn asesu a ellid lleihau lefelau rhai ohonynt er mwyn defnyddio unrhyw adnodd a ryddheir ar gyfer y strategaeth ariannol.
- 8.7 Y bwriad fyddai defnyddio unrhyw symiau a ryddheir er mwyn osgoi gorfod gwireddu toriadau ar adeg briodol yn y cylch cyllido. Mae amseru defnydd o'r fath yn allweddol a rhagwelir ar hyn o bryd na fydd y cyfnod hwnnw yn codi hyd nes tua 2015/16 ar y cynharaf. Bydd angen dod 'nôl at y mater yma wrth adolygu'r strategaeth yn y dyfodol.

9 Y DRETH GYNGOR

- 9.1 Y penderfyniad allweddol sydd angen ei wneud yn sgil yr ystyriaethau uchod yw sefydlu union lefel y cynnydd yn y Dreth Gyngor i'w argymhell i'r Cyngor ar gyfer 2013/14.
- 9.2 Yn y tybiaethau a wnaed uchod, fe gymerwyd ffigwr o 3.5% er mwyn dangos effaith hynny ar y strategaeth ond mater i'r Cyngor yw penderfynu ar yr union gynnydd i'w godi.
- 9.3 Yr allwedd i hyn oll wrth gwrs yw cael y balans yn briodol rhwng yr angen i wario ar wasanaethau i'r rhai mwyaf bregus yn ein cymdeithas a'r cynnydd sydd yn addas ei godi ar drigolion Gwynedd. Cymhlethir y sefyllfa yn 2013/14 wrth gwrs am fod dros 8,000 o deuluoedd yn mynd i fod yn talu elfen o'r Dreth Gyngor am y tro cyntaf.
- 9.4 Byddai 3.5% yn cynhyrchu £1.768m o incwm a bydda'n gyfystyr i gynnydd yn y Dreth Gyngor o £36.16 i eiddo mewn Band D neu ychydig o dan 70c yr wythnos. [Byddai'r dreth a godir gan y cynghorau cymuned a'r Awdurdod Heddlu yn ychwanegol i hyn wrth gwrs]. Mae ychydig dros 19% o dai yng Ngwynedd yn derbyn rhyw elfen o

gymorth tuag at eu Treth Gyngor, ac mae 60% o eiddo Gwynedd mewn bandiau is na band D.

- 9.5 Byddai pob 0.1% yn is na 3.5% yn cynyddu'r bwlch ariannol y byddem angen ei ddarganfod o tua £50,510 (ac felly byddai 0.5% yn llai yn golygu cynyddu'r bwlch ariannol £252,560 a'i leihau o 1% yn cynyddu'r bwlch ariannol o £505,120). Byddai'r ffigyrau yn union yr un fath ar gyfer unrhyw gynnydd.
- 9.6 Rhaid cofio fod unrhyw gynnydd llai na'r 3.5% dros y 4 blynedd nesaf yn cynyddu'r toriadau y bydd yn rhaid i ni eu gwireddu.
- 9.7 Nodir isod y cynnydd a welwyd yn Nhreth Cyngor Gwynedd a'r cynnydd a welwyd ar gyfartaledd ar draws Cymru ers 2008/9.

Blwyddyn	Gwynedd	Cymru
Cyfanswm 08-13	20.5%	17.4%
2012/13	3.5%	1.9%
2011/12	3.9%	3.1%
2010/11	3.9%	3.7%
2009/10	3.9%	3.9%
2008/9	3.8%	3.7%

- 9.8 Ni wyddom yn union eto beth fydd y cyfartaledd cynnydd ar draws Cymru yn 2013/14 ond y wybodaeth ddiweddaraf sydd gennyf yw y bydd y nifer helaethaf yn cynyddu o gwmpas y 3% gydag un neu ddau yn son am fynd yn sylweddol is ac un neu ddau yn son am fynd yn sylweddol uwch.
- 9.9 Mae'r dewis rhwng cynnal gwasanaethau a threthu yn un anodd wrth gwrs a mater i'r aelodau yw pwyso a mesur a dod i'r balans y maent yn ystyried sy'n briodol.

10 ASESAD EFFAITH O SAFBWYNT CYDRADDOLDEB

- 10.1 Mae'r gyllideb a amlinellir uchod yn ceisio parhau i ddarparu'r deilliannau priodol i holl drigolion y sir, ond gan nad yw'r cynnydd yn ein hincwm yn ddigonol i gwrdd â chostau chwyddiant hyd yn oed, mae'n rhaid edrych am arbedion.
- 10.2 Yn y maes arbedion felly mae'r risg uchaf o ran y posibilrwydd i ni gael ardrawiad fyddai'n effeithio'n anghymesur ar rai gyda nodweddion gwarchoddedig. Mae'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol eisoes wedi adnabod y risg yma ac ers 2010 wedi atgoffa Awdurdodau Lleol o'u dyletswydd i asesu effaith eu penderfyniadau ariannol.

- 10.3 Byddwn yn parhau i ddatblygu ein trefniadau ar gyfer asesu effaith cydraddoldeb ar benderfyniadau ariannol mewn cydweithrediad a'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol ac Awdurdodau Lleol eraill, a hynny drwy rannu ymarfer da ac adnabod camau effeithiol i'r dyfodol.
- 10.4 Mae gennym gyfundrefnau clir ar gyfer darganfod unrhyw arbedion sydd eu hangen sydd yn cynnwys asesiad llawn o effaith unrhyw arbedion o safbwynt cydraddoldeb. Adroddir ar rhain ar wahân.
- 10.5 Nid ceisio cwrdd â chostau chwyddiant yn unig y mae'r gyllideb uchod wrth gwrs, mae o hefyd yn ceisio sicrhau fod pwysau cyllidebol anorfod sy'n disgyn ar wasanaethau oherwydd galwadau uwch a roddir arnynt yn sgil nifer uwch o gleientau a.y.b. hefyd n cael eu cyfarch.
- 10.6 Mae gan bob gwasanaeth yr hawl i gyflwyno cais am adnodd os yw'n ystyried fod angen cyllideb ychwanegol i sicrhau fod gwasanaethau'n parhau ac mae'r symiau a welir o dan y pennawd "pwysau ar wasanaethau" yn gydnabyddiaeth fod angen sicrhau cyllid digonol er mwyn sicrhau nad yw ein trefniadau ariannol yn cael effaith andwyol ar lefel y gwasanaeth a ddarperir.
- 10.7 Fe geir manylion llawn yr arian ychwanegol a ddarperir yn adroddiad y Pennaeth Strategol a Gwella ac o'r £1.2m a ddarperir yma, fe welir fod dros £800,000 o'r swm yma yn mynd i faes gofal cymdeithasol, a hynny ar ben yr £171,000 arian demograffi a ddarperir er mwyn cydnabod yr angen i ddarparu ar gyfer niferoedd uwch ym maes anabledyddysgu.

11 Casgliadau

- 11.1 Mae'r adroddiad yma yn gosod allan y ffactorau y dylid eu hystyried wrth sefydlu cyllideb 2013/14 a strategaeth arfaethedig ar gyfer dygymod a'r sefyllfa ariannol sy'n wynebu'r Cyngor am y pedair blynedd i ddod.
- 11.2 Argymhellir fod angen cyfarch angen gwario refeniw o £235.81m yn 2013/14 ac ar ol derbyn grant gan Lywodraeth Cymru o £181.63m ac o ystyried y bydd ein hincwm Treth gyngor yn disgyn o £51.3m i £50.51m bydd hyn yn gadael bwlch o £3.67m i'w ddarganfod yn y flwyddyn honno.
- 11.3 Argymhellir felly y dylid cynyddu'r Dreth Gyngor 3.5% er mwyn gwarchod gwasanaethau o gofio'r sefyllfa ariannol anodd iawn sy'n debygol o'n hwynebu dros y 4 blynedd nesaf gyda'r £1.9m sydd yn weddill yn dod o'r rhaglen arbedion.

- 11.4 Bydd hyn yn golygu gosod cyllideb net o £233,912,560.
- 11.5 Rhoddir dadansoddiad o'r gyllideb fesul gwasanaeth yn Atodiad 1.
- 11.6** Mae'r gyllideb a nodir yn arwain at gynnydd yng nghyllideb ysgolion o 2.08% (gydag Addysg yn gyffredinol felly yn cynyddu 1.75%) a chynnydd ym maes Gwasanaethau Cymdeithasol o 0.4%. Mae gweddill gwasanaethau'r Cyngor hefyd yn gweld cynnydd cyfartalog o 0.4% (ond gyda hyn oll ddim yn adlewyrchu dyraniad arbedion corfforaethol o 1.7m sydd hefyd am ddisgyn ar feysydd heblaw ysgolion).
- 11.7 O ran y sefyllfa dros y 4 blynedd nesaf, y dylid cynllunio i ddarganfod y bwlch ariannol o dros £32m a daflunnir ar gyfer y 4 blynedd nesaf drwy gynllunio i gynyddu'r Dreth Gyngor ar gyfartaledd o 3.5% y flwyddyn fydd yn darparu bron i £8m ar ben yr £8.7m o arbedion yr ydym wedi cynllunio ar eu cyfer yn barod.
- 11.8 Bwriedir darganfod y gweddill drwy osod targed effeithlonrwydd pellach o £6.4m a cheisio gwyro galw am wasanaethau'r Cyngor drwy fod yn rhagweithiol i osgoi creu galw am y gwasanaethau hynny gyda golwg ar ddarganfod £5m pellach. Byddai unrhyw swm ar ol i'w ddarganfod wedyn yn gorfod dod o doriadau.
- 11.9 O ran y rhaglen arbedion sydd gennym eisoes, nodi nad yw'r arbedion ar gyfer lleihau cefnogaeth i aelodau am gael eu gwireddu ac nad yw'r cynllun ar gyfer ail ddylunio gofal preswyl am gynhyrchu cymaint â'r disgwyl.
- 11.10 Cymeradwyo rhaglen gyfalaf o £20.839m ar gyfer 2013/14; £15.748m ar gyfer 2014/15 a £20.346m ar gyfer 2015/16.

Cyllidebau fesul gwasanaeth 2013/14

	Cyllideb Sylfaenol 2012/13	Trosglwyddiadau i'r Setliad	Chwyddiant	Increments, Cyflogau a Pensiynau	Praeseptau Llog ar Falansau Costau Benthycu a Demograffi	Addasiadau Cyllidebau Incwm	Amrywiol	Addasiadau Eraill	Bidiau	Arbedion Eraill	Cyllideb Sylfaenol 2012/13
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
ADRANNAU											
Tim Arweinyddiaeth	774	0	8	2	0	0	(12)	0	0	(4)	768
Strategol a Gwella	2,619	0	28	18	0	0	(34)	0	0	(40)	2,591
Cyllid	3,944	0	66	28	0	0	(93)	(52)	40	(86)	3,847
Democratiaeth a Chyfriethiol	3,348	0	32	11	0	0	(22)	46	34	(3)	3,446
Gofal Cwsmer	6,721	16	109	34	0	0	(141)	146	176	(71)	6,990
Adnoddau Dynol	3,001	0	31	27	0	0	(45)	0	15	(48)	2,981
Priffyrdd a Bwrdeistrefol	22,130	0	484	69	0	0	(367)	(3)	258	(566)	22,005
Rheoleiddio (Cynllunio, Trafnidiaeth a GyC)	6,866	0	130	22	0	120	(131)	(23)	196	(287)	6,893
Ymgynghoriaeth Gwynedd	398	0	4	25	0	250	(6)	(69)	0	0	602
Addysg Canolog	13,090	1,711	134	19	0	0	97	(160)	277	(433)	14,735
Cyllideb Ygolion	67,967	0	710	85	19	0	40	146	486	0	69,453
Economi a Chymuned	3,560	0	28	11	0	144	(83)	(100)	0	(31)	3,529
Gwasanaethau Cymdeithasol	53,905	1,362	433	59	171	0	(704)	(49)	887	(601)	55,463
Tai	1,552	0	21	0	0	0	(23)	(18)	23	0	1,555
Darparu a Hamdden	1,715	0	429	81	0	0	(553)	(102)	73	0	1,643
Cyfanswm Adrannau	191,590	3,089	2,647	491	190	514	(2,077)	(238)	2,465	(2,170)	196,501
Materion corfforaethol a chyfalaf	27,817	8,634	243	0	(296)	88	727	238	(394)	278	37,335
CYFANSWM GROS =	219,407	11,723	2,890	491	(106)	602	(1,350)	0	2,071	(1,892)	233,836
Balansau a Reserfau Penodol	(45)	0	0	0	0	0	164	0	(43)	0	76
CYFANSWM NET =	219,362	11,723	2,890	491	(106)	602	(1,186)	0	2,028	(1,892)	233,912

Tybiaethau 4 blynedd 2013/14 - 2016/17

£m	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	Cyfanswm
Ychwanegiadau at y gyllideb					
Chwyddiant Cyflogau	1.3	1.6	3.3	3.3	
Chwyddiant arall	1.5	1.6	1.5	1.5	
Costau cyflogaeth	0.5	0.7	0.7	0.7	
Praeseptau	-	0.2	0.2	0.2	
Costau benthyca	(0.4)	(0.3)	0.5	(0.2)	
Llog	0.2	-	-	-	
Demograffi	0.2	1.0	0.4	0.3	
Pwysau ar wasanaethau	1.7	2.2	3.0	3.2	
Amrywiol	11.9	-	-	-	
Cyfanswm ychwanegiadau	16.9	7.0	9.4	9.0	42.3
LLai cynnydd Grant Llywodraeth	13.6	0.5	(2.7)	(1.4)	(10.0)
Cyfanswm bwlch ar ôl Grant	3.3	6.5	12.1	10.4	32.3

Sail tybiaethau 2013/14 - 2016/17

	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Ychwanegiadau at y gyllideb				
Chwyddiant Cyflogau (%)	1.0	1.0	2.0	2.0
Chwyddiant arall (%)	1.75	2.3	2.0	2.0
Costau pensiynau (%)	0.5	0.5	0.5	0.5
Praeseptau	Profiad gorffennol			
Costau benthyca	Gwir dafluniadau			
Llog	Tafluniad ar sail dim newid cyfraddau llog			
Demograffi	Gwir dafluniadau			
Pwysau ar wasanaethau	Tafluniadau ar sail profiad y gorffennol a gwybodaeth am faterion penodol			
Cynnydd Grant Llywodraeth (%)	1.0	0.3	(1.5)	(0.75)

RHAGLEN GYFALAF AR GYFER 2013/14 - 2015/16

£'000	2013/14	2014/15	2015/16
Cynnal a Chadw adeiladau (ymdrin ag ol groniad ac osgoi ol groniad pellach)	5,216	4,501	2,096
Gwaith Tan ac Asbestos	743	626	
Trefniadaeth Ysgolion	5,996	2,379	12,389
Newid dosbarthiadau sydd wedi dod i ddiwedd eu hoes			1,338
Dileu 6 dosbarth symudol Brynrefail	550		
Cynnal Ffyrdd (Cynllun Benthycu)	4,111	4,111	
Goleuadau stryd	50	50	50
Ffensys diogelwch ar y ffyrdd		14	134
Ymdrin â thwr ar y ffyrdd	100	100	100
Meysydd Chwarae	35	35	35
Strategaeth Wastraff y Cyngor	635	430	550
Adnewyddu Cerbydau	0	186	407
Rhagbaratoi Cynlluniau Trafnidiaeth	100	100	100
Lonydd Glas	20	20	20
Mewnosod medic baths a sluices	100		
Adnewyddu Technoleg Gwybodaeth	348	592	501
Sustem electroneg cadw cofnodion a dogfennau	-	328	244
Grantiau Tai	2,000	2,000	2000
Rheoli Carbon	400	-	-
I'w ddyrannu	435	276	382
Cyfanswm	20,839	15,748	20,346

Dyfyniad o'r Cyfrifon terfynol – reserfau penodol

Mae'r nodyn isod yn amlygu'r symiau a neilltuwyd o'r Gronfa Gyffredinol mewn reserfau a glustnodwyd er mwyn darparu cyllid ar gyfer cynlluniau gwario'r dyfodol, a'r symiau hynny a drosglwyddwyd nôl o'r reserfau a glustnodwyd i gwrdd â gwariant y Gronfa Gyffredinol yn 2011/12.

Reserfau a Glustnodwyd

2011-12	Balans 31 Mawrth 2012 £'000
Reserfau Adnewyddu	1,564
Reserfau Cyfalaf	15,148
Reserfau Yswiriant	3,497
Cronfa Gwasanaethau	6,627
Cronfa Amcan 1	273
Cronfa Rhaglen Cydgyfeiriant	1,515
Reserf Datblygiadau	312
Cronfa Costau Diswyddo i Wireddu Arbedion	2,107
Cronfa Gwella'r Cyngor	0
Hyfforddiant Canolog	493
Reserf Canolfan Gyswllt	524
Reserfau Gwasanaethau Ysgolion	944
Reserfau Economi a Chymuned	285
Reserfau Priffyrdd a Bwrdeistrefol	2,239
Reserf Datblygiadau Gwastraff	566
Reserfau Ymgynghoriaeth Gwynedd	185
Reserfau Rheoleiddio	804
Cronfa Gweithiau Cynnal Mawr ar Ffyrdd Sirol	261
Reserfau Eraill Gofal	103
Cronfa Trawsnewid Busnes	244
Cronfa Buddsoddi i Arbed	1,485
	2,098
Cronfa Buddsoddi i Arbed - Prosiect Rheoli Carbon	
Cronfa Trawsffurfio	4,992
Cronfa Grantiau Refeniw wedi eu ymrwymo	214
Cronfa Cyfalaf i Wireddu Arbedion	209
Reserf Tandro Contractau	295
Cronfa Gwasanaethau Dwr a Charthffosiaeth Tai	1,458
Gwarant Amgylcheddol Tai	480
Cronfa Rhaglen Arbedion	918

Reserfau Technoleg Gwybodaeth	374
Amrywiol Reserfau Eraill	839
Cyfanswm	51,053

Nodir isod fanylion o brif reserfau penodol y Cyngor.

- (i) Mae'r Reserf Adnewyddu yn cael ei ddefnyddio gan yr Adran Darparu a Hamdden, Priffyrdd a Bwrdeistrefol, Economi a Chymuned a'r Argraffdy i adnewyddu cerbydau ac offer.
- (ii) Mae'r Reserf Cyfalaf yn cynrychioli adnoddau a ymrwymwyd eisoes ar gyfer Rhaglen Gyfalaf y Cyngor.
- (iii) Nid yw Cyngor Gwynedd yn yswirio pob risg gydag Yswirwyr allanol ond yn hytrach fe sefydlwyd cronfa er mwyn cwrdd â'r gofynion yma'n fewnol. Mae'r balans ar y Reserf Yswiriant hefyd yn cynnwys elfen ar gyfer gofynion yswiriant perthnasol i'r cyn Cyngor Sir Gwynedd (hyd at 1996).
- (iv) Mae'r Gronfa Gwasanaethau yn gronfa sy'n dal llithriadau a thanwariant y mae hawl i wasanaethau ei gario drosodd o flwyddyn i flwyddyn, cyllidebau penodol a pherthnasol eraill a chyllidebau unwaith ac am byth sy'n ymestyn dros fwy nag un flwyddyn.
- (v) Amcan 1 - Cronfa a sefydlwyd ar gyfer costau ychwanegol cyfalaf neu referniw sy'n codi o'r anghenion datblygu cynlluniau ar gyfer Amcan 1.
- (vi) Cronfa Rhaglen Cydgyfeiriant - symiau a neilltuwyd ar gyfer cyfraniad cyfatebol gan y Cyngor mewn perthynas â chynlluniau referniw a chyfalaf o dan y Rhaglen Cydgyfeiriant.
- (vii) Mae'r Reserf Datblygiadau ar gyfer prosiectau penodol a bennwyd eisoes gan y Cyngor fel Tai Fforddiadwy ac E-Lywodraeth.
- (viii) Cronfa Costau Diswyddo i Wireddu Arbedion - darpariaeth ar gyfer ariannu costau diswyddo i wireddu arbedion cyllidol.
- (ix) Cronfa Gwella'r Cyngor - swm a neilltuwyd i gefnogi cynlluniau a allai gyflawni gwelliannau effeithlonrwydd, gwella perfformiad gwasanaethau, a chryfhau capasiti corfforaethol i gefnogi rheolaeth newid a gwelliant - bellach wedi ei drosglwyddo ac yn rhan o'r Gronfa Buddsoddi i Arbed.
- (x) Hyfforddiant Canolog - perthnasol i ofynion cynlluniau rhaglen hyfforddi rheolwyr.

- (xi) Reserf y Ganolfan Gyswllt - symiau a roddwyd o'r neilltu ar gyfer datblygu'r Ganolfan Gyswllt.
- (xii) Reserfau Gwasanaeth Ysgolion - yn cynnwys symiau a roddwyd o'r neilltu i allu ymateb yn bennaf i'r problemau ariannol perthnasol hefo gofynion 'Integreiddio', gofynion newidiol 'Anghenion Addysg Arbennig All Sirol', 'Cefnogi Ysgolion' a'r 'Cynllun Benthyciadau i Ysgolion'.
- (xiii) Mae'r Reserfau Economi a Chymuned, yn cynnwys amrywiol falansau sy'n perthyn i gynlluniau a weithredir ar sail partneriaeth yn bennaf a ble mae'n rhaid cyfrifo balansau'r cynlluniau yn ar wahan.
- (xiv) Mae'r Reserfau Priffyrdd a Bwrdeistrefol yn cynnwys yn bennaf symiau a roddwyd o'r neilltu i warchod rhwng sefyllfaoedd anwastad - 'equalisation accounts' a gofynion tebygol contractau.
- (xv) Cronfa ar gyfer datblygiadau ac ymrwymadau perthnasol i'r maes gwastraff yw'r Reserf Datblygiadau Gwastraff gan gynnwys ein hymrwymiad i'r Bartneriaeth Gwastraff Gogledd Cymru.
- (xvi) Reserfau Ymgynghoriaeth Gwynedd - cynhwysir symiau a roddwyd o'r neilltu i warchod sefyllfaoedd anwastad efo gweithiau amddiffyn yr arfordir ynghyd â gofynion cyflogaeth posib yn dilyn o newidiadau yn rhaglen waith y Gwasanaeth Ymgynghoriaeth.
- (xvii) Reserfau Rheoleiddio - yn cynnwys amrywiol falansau sy'n perthyn i gynlluniau a weithredir ar sail partneriaeth yn bennaf a ble mae'n rhaid cyfrifo balansau'r cynlluniau ar wahan, ynghyd a gofynion yn ymwneud â'r Cynllun Datblygu Unedol.
- (xviii) Cronfa Gweithiau Cynnal Mawr ar Ffyrdd Sirol - i gynorthwyo tuag at gost gweithiau cynnal mawr ar ffyrdd sirol.
- (xix) Reserfau Eraill Gofal - cynnwys symiau a roddwyd o'r neilltu i warchod rhag sefyllfaoedd anwastad posib efo gofynion contractau.
- (xx) Cronfa Trawsnewid Busnes - Cronfa unwaith ac am byth i gynorthwyo'r broses trawsnewid busnes i wireddu arbedion i'r Cyngor.
- (xxi) Cronfa Buddsoddi i Arbed - Darpariaeth ar gyfer buddsoddi mewn gwahanol gynlluniau i wireddu arbedion cyllidol parhaol a bellach yn cynnwys gofynion ac adnoddau Cronfa Gwella'r Cyngor.
- (xxii) Cronfa Buddsoddi i Arbed - Prosiect Rheoli Carbon - Rhannol ariannu rhaglen waith y Prosiect Rheoli Carbon i gyflawni gostyngiad mewn allyriadau carbon ynghyd a chynhyrchu arbedion refeniw ariannol.

- (xxiii) Cronfa Trawsfurfio – Darpariaeth ar gyfer newid trefniadau mewnol y Cyngor i fod yn fwy effeithiol ac yn fwy effeithlon.
- (xxiv) Cronfa Grantiau Refeniw wedi eu hymrwymo - cynnwys grantiau refeniw a dderbyniwyd ac a ymrwymwyd ar gyfer defnydd yn y dyfodol.
- (xxv) Cronfa Cyfalaf i wireddu arbedion – Darpariaeth ar gyfer cefnogi cynlluniau cyfalaf fyddai'n gwireddu arbedion cyllidol refeniw parhaol.
- (xxvi) Reserf Tendro Contractau – ar gyfer ymateb i sefyllfaoedd gwariant anwastad o ganlyniad i'r broses tendro am gontractau cludiant.
- (xxvii) Cronfa Gwasanaethau Dwr a Charthffosiaeth Tai - swm a neilltuwyd ar gyfer rhai gofynion yn ymwneud a threfniadau carthffosiaeth, pibellau dwr a gweithfeydd trin carthion ar stadau cyn tai Cyngor, na fabwysiadwyd gan Dwr Cymru.
- (xxviii) Gwarant Amgylcheddol Tai - neilltuwyd ar gyfer ymhlygiadau posib o ganlyniad i roddi gwarant amgylcheddol i Gartrefi Cymunedol Gwynedd, mewn perthynas ag amgylchiadau arbennig a phenodol yn ymwneud a chynlluniau amgylcheddol ar dir stadau cyn tai Cyngor.
- (xxix) Cronfa Rhaglen Arbedion – darpariaeth ariannu strategol i gynorthwyo ac i roddi rhywfaint o hyblygrwydd i'r Cyngor wrth ystyried y rhaglen arbedion angenrheidiol i'r dyfodol.
- (xxx) Reserfau Technoleg Gwybodaeth – cronfa adnewyddu perthnasol i alluogi ymateb i batrymau gwariant anwastad yn y dyfodol.
- (xxxi) Amrywiol Reserfau Eraill – yn cynnwys symiau a neilltuwyd ar gyfer amrywiol ymrwymadau dibynnol eraill.